

KAPellen en kruisen

nummer 64

oktober 2014

***Bermmumenten helpen
om niet te vergeten***

STICHTING kruisen en

KAPellen in Limburg

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475) 386 747

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
ABN-AMRO
IBAN: NL58 ABNA 05762 20 159
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen
is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie
J.H. Jenniskens

Donateurs
minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen
€ 12,50 per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

HUIS VOOR DE KUNSTEN LIMBURG

BISDOM ROERMOND

VAN DE VOORZITTER

Gedenken

Bij ingrijpende gebeurtenissen hebben mensen behoefte aan plekken van herinnering. Ze zoeken een plaats om naartoe te gaan en te gedenken. Indrukwekkend was de bloemenzee bij Schiphol afgelopen zomer ter herinnering aan de slachtoffers van de ramp met de MH17. In tal van dorpen en steden zijn na de Tweede Wereldoorlog monumenten opgericht om de verschrikkingen van die wereldbrand te herdenken. Ook nu, 70 jaar na dato, hebben deze oorlogsmonumenten nog een functie. Iedereen heeft ergens op een kerkhof wel een graf van een familielid of bekende. Het is goed om er van tijd tot tijd naartoe te gaan en even aan de overledene te denken.

Als mensen bij een zeer dramatische gebeurtenis om het leven komen – bij een verkeersongeluk, getroffen door de bliksem of zelfs door een moord – is het niet verwonderlijk dat nabestaanden

op de plek van het ongeluk een teken willen oprichten. Een monumentje dat hen – en alle andere passanten – doet beseffen dat er op die plaats iets gebeurd is dat niet zomaar vergeten mag worden.

In onze regio komen we langs de kant van de weg veel van dit soort monumenten tegen. De ‘bermmonumenten’ lijken een nieuw fenomeen, maar zijn in feite al heel oud. Heel wat wegkruisen in Limburg zijn opgericht om een ongeluk of erger te gedenken. Vroeger waren het per definitie kruisen, later ook wel plaquettes of andersoortige monumenten. In het kader van het 60-jarig bestaan van onze stichting is deze nieuwsbrief een themanummer over oude en nieuwe bermmonumenten: plekken om te gedenken, om nooit te vergeten wat ooit op die plek gebeurde; om mensen nooit te vergeten.

Matheu Bemelmans,
voorzitter

Inhoudsopgave:

Voorpagina: Bermmonument Berg en Terblijt	1
Colofon	2
Van de voorzitter	2
Inhoudsopgave	2
Bissebeekse vers	3
Ongevalkruisen en – monumentjes	4
Ongevalskruis	5
Een bermmonument in het Venrayse buitengebied	6
Het oudste wegkruis van Limburg waarschijnlijk in Venlo	7
Kruis van zinloos geweld te Valkenburg	8
Een ontroerend bermkruis	9
Ongelukskruis Maasbracht	9
Ongelukskruis aan de Keulseweg in Reuver	10
De verandering van een bermmonument	11
Twee ongevalmonumentjes bij Slenaken	12
Ongelukskruis langs de Rijksweg Zuid in Belfeld	14
Een ongevalskruis in Lerop, bij boerderij “Overen”	14
A ge Rotterbildje te Elzet – Mechelen	15
Ongevallen- of memoriekruisen in Valkenburg en Nuth	16
Het moordkruis van Heugem	18
Aandachtgebieden bestuursleden	19
Achterpagina: Ongevalskruis Louis Mobers	20

Het volgende nummer verschijnt in december 2014.
Kopij dient 1 december bij de redactie te zijn.

Bissebeeks Vers

Kruisen, kapellen en kerken maken onderdeel uit van het mooie Limburgse land, maar zij staan ook vaak op de mooiste plekjes in het landschap. Stel dat zij konden praten!

Een vogel wil wat belangrijks vertellen.

Het is belangrijk, want het is mooi.

Het is mooi, want geen mens kan het verstaan

en het wordt door alle andere vogels beaamd.

*Wiel Oehlen
(foto: Jan Jansen)*

Ongevalskruisen en -monumentjes

Een inleiding

Van oudsher hebben mensen behoefte gehad om langs de weg ijkpunten aan te geven waar mensen overleden zijn. Dat gebeurde al door de Romeinen, die merkstenen oprichtten op dit soort plekken en dat gebeurde in het Christelijk geworden Europa ook later nog. In Limburg staan vele voorbeelden hiervan, meestal in kruisvorm. Zoals bekend zijn memoriekruisen een van de grote groepen van wegkruisen. Ze zijn tevens de oudst bekende, en dan met name de 'subgroep' moordkruisen, waarvan de oudsten al uit de middeleeuwen stammen. In Limburg is het oudste moordkruis in het begin van de 14^e eeuw te dateren. Het betreft het 'Kintscruys' in Venlo, een stenen kruis, geplaatst in verband met de moord op een kind. Een meer voorkomende, maar wat jongere groep uit de groep memoriekruisen betreft de ongevalskruisen.

Ongevallen vonden en vinden natuurlijk tamelijk veelvuldig plaats. Lang geleden kwam dat o.a. door geen tot minder goede arbeidsomstandigheden, waardoor ongelukken voorkwamen met bijvoorbeeld een kar waar een wiel af liep, maar ook weersomstandigheden, zoals door het ijs zakken, getroffen worden door bliksem of verdrinken hebben geleid tot het oprichten van een ongevalskruis. Achterliggende gedachte is meestal, naast het pure herinneringsaspect, het feit dat men bij zo'n ongeval meestal stierf zonder dat de laatste sacramenten konden worden toegediend. Zo'n dood was in de ogen van de gelovige katholieken eeuwenlang een verschrikking, want men kwam dan zeker niet rechtstreeks in de hemel. Men kon immers niet weten of men voldoende vrij van zonden was. Er waren overigens manieren om te proberen je hiertegen te 'verzekeren', bijvoorbeeld in Limbricht door lid te worden van de broederschap van de Heilige Doodstrijd. Door lid te worden en regelmatig te biechten verkreeg men aflaten die het verblijf in het vagevuur verkortten...

De eerste golf: Lijdensmystiek

Een devotie als die van de broederschap van de Heilige Doodstrijd paste bij de 17^e eeuwse lijdensmystiek, niet toevallig ook de tijd dat de eerste van de twee 'golven' is te dateren dat wegkruisen werden geplaatst. Immers, in de 17^e eeuw en tussen de tweede helft van de 19^e en eerste helft van de 20^e eeuw is een tweede golf zichtbaar. Momenteel is sprake van een derde (kleinere) golf overigens, waarover hierna later.

In de 17^e eeuw was het plaatsen van de vele wegkruisen een onderdeel van het opnieuw zichtbaar maken van het geloof in het dagelijkse leven. Enerzijds werd dit in huis zichtbaar, middels onder andere huiszegens, wijwaterbakjes, heiligenbeelden en devotieprentjes. Anderzijds werd ook het landschap geheiligd, door nieuwe (vooral Mariale) bedevaartplaatsen bijvoorbeeld, maar ook door het plaatsen van vele wegkruisen.

Dit alles gebeurde deels als een soort reactie op de hervorming, die veel uiterlijkheden afwees, maar ook had de devotionele mens van die jaren behoefte aan 'verinnerlijking door veruiterlijking'. Het eigen geloof werd versterkt door het openbaar te beleven en daarmee ook te getuigen, 'let op, hier zijn wij katholiek!'. In gebieden als bijvoorbeeld Gulik (waar protestanten en joden gedoogd werden) of de Staatse gebieden, (waar het Katholicisme een onderdrukte godsdienst werd) was dit extra belangrijk. In deze periode zijn er weinig kruisen op het terrein van moord of ongevallen bekend overigens.

Een zeldzaam voorbeeld is het kruis bij Lomm, dat in 1633 is geplaatst voor de verdrinken Jacob Walraven. De eerste tekenen daarvan komen (weer) op in de 18^e eeuw. We zien in die eeuw min of meer een consolidatie op het terrein van de devoties, hoewel er beduidend minder wegkruisen worden geplaatst.

De tweede golf

Zoals reeds beschreven, vindt de tweede golf plaats vanaf ongeveer 1850, waarbij het feit dat de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 wordt hersteld zeker een belangrijke rol speelt. In Limburg hadden we overigens in de praktijk al weer vanaf 1840 een bisschop, mgr Paredis, al heette hij tot 1853 formeel apostolisch administrator, om de (protestantse) regering niet tegen het hoofd te storen. Ook waren we in 1830-1839 onderdeel van België, waardoor er al weer wat religieuze vrijheden begonnen te komen. Zo zien we in 1836 de Redemptoristen in Wittem landen en van enkele jaren daarvoor, (1833) dateert het Missiekruis, als memoriekruis tevens teken van veruiterlijkt geloof, in Sittard op het Kerkplein. Dit soort zaken zijn de voorbode van een explosie van (veelal veruiterlijkte, dus wat 'demonstratieve') devotie, op vele terreinen, die duurt tot en met het midden van de 20^e eeuw. Daartoe draagt ook bij de vestiging van meer dan 200 Franse en Duitse kloosters in dezelfde periode.

Een van de zaken die de nieuwe katholieke trots in een steeds minder uitgesproken protestants land laten zien, is het wegkruis. Ook de ongevalskruisen komen we in deze periode weer meer tegen.

Derde golf

En die derde golf, hoe zit dat?

Anders, meer monumentjes, in een wereld die in vele opzichten zoveel 'platter' is geworden. Het bestaan van de hemel wordt vaak ontkend en als ze er al is, bevindt ze zich in vele ogen op aarde zelf, we moeten zelf de hemel 'maken'. Ook de omgang met elkaar is zoveel platter geworden, Teksten worden korter en harder, TV-programma's zijn daar vaak een voorbeeld van. Het kerkbezoek loopt vanaf eind jaren vijftig gestaag en steeds harder terug. De kerk wordt letterlijk en figuurlijk verlaten. Toch hebben mensen behoefte aan rituelen. De onzekerheid, die met bijvoorbeeld terrorisme en ernstige ziektes niet minder is dan enkele tientallen jaren geleden, vraagt om ijkpunten, ankerpunten, plekken waar men even het verhaal kwijt kan. Even, maar niet te lang...

We zien dan ook, na een voorzichtig begin in de loop van de jaren tachtig en negentig steeds meer bezoek aan kapellen, wegkruisen en ander 'niet geïnstitutionaliseerde' religieuze plekken. Een steeds lossere samenleving vraagt bijna om 'ongebonden', niet officiële plekken, waar je in en uit kunt lopen zonder je verplicht te voelen om te worden aangemerkt als 'lid van de club'. De vele wegkruisjes die we de laatste tientallen jaren zien verschijnen, met name op de vele plekken waar mensen in het verkeer hun leven verloren, passen naadloos in dit beeld. Minder en minder zoeken mensen wekelijks troost in een gemeenschap (die vaak uit elkaar is gevallen) in een kerk (die vaak is gesloten of afgebroken). Meer en meer heeft men echter behoefte aan een plek om te rouwen en herdenken met een diepere laag. Een teken langs de weg kan daarbij helpen. Daarom zijn zeker de wegkruisjes, maar ook een deel van de niet (meteen) religieus aan te merken merkstenen wel degelijk religieuze uitingen van wanhoop en verdriet en heel misschien ook van hoop. Hoop dat er toch ergens anders een wereld is waar het leven doorgaat...

Peer Boselie

Ongevalskruis

Marcel Verhoeven

36 jaar 19-1-2004

Hier werd Marcel Verhoeven aangereden door een dronken automobilist uit Retersbeek op 18-1-2004, hij overleed op 19-1-2004 in het ziekenhuis.

Een bermmonument in het Venrayse buitengebied

Tussen het dorpje Vredepeel en de Middenpeelweg staat langs de Beekweg een eenvoudig betonnen schakelstation van de PTT, zoals dat overal aan te treffen is. Op 14 maart 2003 bleek dat precies op een noodlottig verkeerde plek te staan.

Op die dag, een vrijdagmiddag rond 5 uur, begon de 22-jarige motorrijder Marco Kuypers uit Rijkevoort aan een inhaalmanoeuvrere. Kennelijk vond hij, dat hij lang genoeg achter vijf auto's was gebleven. Toen hij de derde auto voorbij was, trok de vierde wagen op om zelf ook de voorste auto te passeren. De 32-jarige bestuurder uit Venray had klaarblijkelijk de motorrijder niet gezien. Die klapte achter tegen de auto, raakte uit balans en belandde via de berm tegen het schakelstation. Hij overleed ter plaatse.

Een kort bericht in het weekblad Peel en Maas uit die dagen, zoals er zoveel zijn. Achter het bericht schuilt net als overal het verdriet van de nabestaanden. In dit geval hebben zijn ouders bij de fatale plaats een gedenksplekje ingericht, dat opvalt omdat het na al die tijd nog steeds heel zorgvuldig wordt bijgehouden. Er staan wat vaste planten en verse bloemen rond een granieten zuiltje met zijn naam en foto, een kaarsje bandt en het ziet er naar uit, dat een neefje of nichtje een beertje en een tennisbal hebben achtergelaten.

Het geheel zou op een begraafplaats kunnen zijn, ware het niet dat de omgeving verraadt dat dat niet het geval kan zijn. Zelfs een wildspiegel ontbreekt niet om duidelijk te maken, dat we ver buiten een bebouwde kom zijn.

Wat ook helder is, is het feit dat de gemeente Venray niet moeilijk doet over dit soort herinneringsplekjes. Op meer plaatsen zijn die ingericht, de meeste eenvoudiger, sommige goed bijgehouden en andere in de loop van de jaren verwaarloosd. Zelfs die laatste worden niet geruimd, dat doet de natuur wel, of de familie. Er zijn amper nog christelijke symbolen op de plekjes te vinden; er zal waarschijnlijk niet meer op termijn een bermkruis uit voortkomen. Zoals bekend, was dat vroeger wel anders. Het meest bijzondere ongeluk in deze omgeving is dat, waarbij een meisje op een winteravond op weg naar huis door een wolf werd verscheurd. Naar men zegt, bleven alleen haar voeten in de klompen achter. Een eeuwenoud veldkruis in Leunen herinnert nog altijd aan die gebeurtenis.

Koos Swinkels, Venray

Het oudste wegkruis van Limburg staat waarschijnlijk in Venlo

Ingemetseld in de muur van een schuur aan de Genrayweg nummer 47 bevindt zich een hardstenen kruis, hoogte ongeveer 102 cm en breedte ongeveer 50 cm. Er staat een regel tekst op het kruis, maar deze is tot op heden niet ontcijferd.

Dit kruis is daar (volgens de Nieuwe Venlosche Courant) op 8 oktober 1931 herplaatst en vervolgens ingezegend door pastoor Motké.

Uit gegevens van de Stichting Wegkruisen en Veldkapellen Venlo blijkt dat dit kruis bekend is onder de naam KINTSCRUYS.

In het Gemeentearchief van Venlo is terug te vinden dat in deze omgeving rond 1326 een kind het slachtoffer is geworden van een rituele moord. Ter herinnering aan dit misdrijf werd ter plaatse een kruis opgericht.

Later werd in diverse ambtelijke stukken over grenskwesties tussen Venlo, Arcen, en Straelen nog al eens verwezen naar dit kruis.

Op een gegeven moment werd er een grenspaal geplaatst. De sokkel van die grenspaal is nog aanwezig in de buurt van Zollamt Dammerbruch, bij de grensovergang Venlo/Straelen. Op die sokkel staat een klein kruisje en de naam `kintscruz` Dit grenskruis zou dan geplaatst zijn in 1672, andere bronnen spreken van 1731

In de 16e eeuw zou in deze buurt nog een tweede moord gepleegd zijn, nu op een zekere Scherer, en naar aanleiding van die moord zou ook weer een kruis geplaatst zijn. Er bestaan foto's van een "kintskruis" met drie regels tekst en een met één regel tekst.

Over het ingemetselde kruis van de "de Hof Genraai" in de wijk het Ven te Venlo schrijft H. op der Laack: "op 12 oktober 1931 werd aan de Genraaiweg op eenigen afstand van het huis "de Hof Genraai" een oud kruis opnieuw geplaatst, dat daar sinds lange jaren half in de grond weggezonden en geheel verwaarloosd gestaan had....

Kortom hier is werk voor echte historici.....

Wim van Diepen

Kruis van zinloos geweld te Valkenburg

Valkenburg

Als we een bezoek brengen aan de Drie Beeldjes te Valkenburg in de nabijheid van Kasteel Oost, dan moeten we de moeite nemen om het gedenkkruis van Piet Frijns te bezoeken. We gaan tegenover Kasteel Oost onder de tunnel van het Miljoenenlijntje door omhoog en nemen het voetpad rechts. Dan klimmen we circa driehonderd meter omhoog tot aan de bosrand van de Schaesberg.

Bij het begin van het bos staan twee zitbanken. Daarachter staat het gedenkteken van Piet Frijns. Het bestaat uit een dikke eikenplank met een kruis en een tekst.

De tekst is summier; **“Piet Frijns +19 – 07 – 1965”**. Als we voor dit gedenkteken staan komen de vreselijke herinneringen weer naar boven, over wat zich hier op die zondagavond, aan de bosrand heeft afgespeeld.

Moord

Piet Frijns had verkering met Bertha Geurts uit Valkenburg. Zoals gebruikelijk zochten jonge geliefden de stilte en de rust op. Boven op de Schaesberg was het een ideale plek om te liefkozen en elkaar te beminnen. Zo ook op de bewuste avond. Plotseling dook er, dreigend met een pistool, een man op. Hij sommeerde het stel voor zijn ogen de liefdesdaad te bedrijven, iets wat Piet en Bertha pertinent weigerden. Na veel heen en weer gepraat en gedreigd wilde de dader zich aan Bertha vergijpen. Piet probeerde dat te verhinderen en er ontstond een worsteling, het pistool ging af en Piet werd voor de ogen van Bertha doodgeschoten.

Verontwaardiging

Heel Valkenburg en omgeving was op maandag in rep en roer, de verontwaardiging was groot. Bertha was geheel van streek. Desondanks kon ze aan de politie een goed signalement van de dader geven. Naar aanleiding van dit signalement had een oud-collega van de dader deze gezien op de Schaesberg. Het was een zekere Wim J. uit het huidige Landgraaf. Enkele dagen daarna bekende deze man de moord op Piet Frijns.

Veroordeling

Hij werd door de rechtbank tot tien jaar gevangenisstraf en tbr veroordeeld, maar na vier jaar werd hij wegens goed gedrag vrijgelaten. De verontwaardiging in Valkenburg en omstreken was groot. Bij het kruis staat een plaquette met de tekst;

Ter nagedachtenis van Piet Frijns + 19-07-1965. Hij werd op deze plek op jeugdige leeftijd omgebracht. Dit gedenkteken is onze getuigenis van diepe afkeer van alle zinloos geweld. Stichting Schaesberggank”.

Deze stichting zorgt ook voor het onderhoud.

Chris Willems

Een ontroerend bermkruis

Ook in Heerlen kennen we het fenomeen van de laatste jaren, het bermkruis. Een van die kruisen ontroert me nog steeds iedere keer als ik er langskom; het kruis dat is opgericht voor Coba Lutgens die in 1998 aldaar is doodgereden.

Maar laat ik vooraan beginnen. Op 3 september 1998 draait een vrachtwagen van de Parallelweg de autoweg A281 op. De toen 20-jarige Coba Lutgens reed op dat moment daar op het fietspad en werd aangereden door deze vrachtwagen en stierf ter plekke. De chauffeur (die geen geldig rijbewijs had) verklaarde later dat hij niets van het ongeval gemerkt had. In de daaropvolgende rechtszaak werd de chauffeur, de 34 jarige Ron H. uit Utrecht, veroordeeld tot 8 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Hij is meteen in hoger beroep gegaan en wat daar de uitslag is geworden, is mij niet bekend.

Kort na het ongeval werd er al een gedenkplek ingericht met onder andere een knuffelkonijn; later is dit vervangen door een kruisje dat is gelast van metalen buis. Dit kruisje is ca. 50 cm hoog en wit geverfd; ook kwam er een platte steen met daarop de tekst: "Coba – papa's kleine meid".

Voor mij zit het ontroerende element in het feit dat het nogal primitief geschreven is, waarschijnlijk was haar vader niet zo gewend om te schrijven.

Bovendien heb ik zelf kinderen en je moet er toch niet aan denken dat je een dergelijk bericht thuis krijgt.

Ondanks het feit dat dit al meer dan 15 jaar geleden is gebeurd, staan er nog steeds regelmatig verse bloemen naast de kunstbloemen die altijd aanwezig zijn.

Ook dit kruisje is een gedenkplek voor de familie en een baken om de weggebruikers te waarschuwen. Vergeet ook niet dat Coba nog een heel leven

voor zich had; uit dit leven moeten gaan op je 20e is waarschijnlijk niet wat zij in gedachten had.

Hoe men ook denkt over bermkruisen, er ligt altijd een tragedie aan de basis van de oprichting en dat is niet iets waar we naar uitkijken. Aan de andere kant de ongevalskruisen zijn van alle tijden, er zijn genoeg voorbeelden bekend van kruisen die opgericht zijn omdat een voerman onder zijn kar is gekomen en ten gevolge daarvan is overleden.

Harrie Kuijpers

Ongelukskruis Maasbracht

In Maasbracht staat langs het lijnpad vlak onder de Maasbrug van de A 2 een ongelukskruis.

Het kruis herinnert aan het feit dat hier twee kinderen als gevolg van een eenzijdig verkeersongeval op 10 april 1998 zijn verongelukt.

Het betrof Bert Kamphuis en Luukie van Wanrooy, respectievelijk 21 en 14 jaar oud.

Het kruis is gemaakt van roestvrijstaal.

Aan de boom naast het ongelukskruis is nog een houten kruisje bevestigd.

Op het gedenkplaatje dat op het kruis is bevestigd staat naast de namen van de verongelukte kinderen de toepasselijke tekst: Gedenk hen.

Ongelukskruis aan de Keulseweg in Reuver

In 2004 was men volop bezig met de aanleg van de A73 tussen Maasbracht en Venlo. Een gedeelte van het tracé liep over de oude Streekweg tussen Venlo en Reuver. Bij de kruising van de Streekweg met de Keulseweg in Reuver moesten nogal wat leidingen worden verlegd. Door een hijskraan werd een elektrische leiding stukgetrokken. Bij de reparatie van die leiding kwam op 22-07-2004 een monteur om het leven, doordat hij werd geelektrocuteerd. Dat gebeurde bij het huis van boomkweker Crooymans. Deze heeft 112 gebeld, maar hulp mocht niet meer baten.

De ouders van de omgekomen jongeman kwamen uit Brabant en hebben in de tuin van de familie Crooymans een eenvoudig houten kruisje geplaatst met de tekst "Harold 22-07-2004". Elk jaar bezochten zij rond de ongevalsdatum het kruis op de plek waar ze hun zoon verloren. Daarna dronken ze koffie bij Crooymans en zijn vrouw. Inmiddels is het echtpaar Crooymans overleden, maar het bezoek van de nabestaanden van Harold gaat nog altijd door. Op 22-07-2014 waren ze er weer. De plek werd onkruidvrij gemaakt en daarna brandden ze een kaars en plaats-ten twee rode rozen. Zo houden zij de herinnering aan hun geliefde in leven.

Wim van Diepen.

De verandering van een bermmonument

De benamingen voor een kruis zijn zeer divers (Mobach, z.j., p. 93): zo kent men een devotiekruis, grenskruis (ter markering van een grens, vaak op een hoekpunt in een grens), hagelkruis, memoriekruis (herinnering aan een gebeurtenis), missiekruis (herinnering aan een bezoek van enkele paters, vaak paters Redemptoristen, aan een dorp), moordkruis (herinnering aan een moord), ongevalskruis (herinnering aan een ongeval), veldkruis (staat in het veld), wegkruis (staat aan een weg, meestal op een wegsplitsing of -kruising).

De wegkruisjes en bermmonumentjes die we de laatste jaren zien verschijnen, op plekken waar mensen in het verkeer hun leven verloren, geven de behoefte aan voor een plek om de herinnering aan een dierbare levend te houden. Een teken langs de weg kan daarbij helpen.

Gelovig of niet gelovig, meestal plaatst men in eerste instantie een figuur gevormd door twee elkaar rechthoekig snijdende balken, een kruis genoemd.

Het bermmonument zoals op foto a werd als eerste geplaatst na een verkeersongeval en werd vele jaren bijgehouden en van bloemen voorzien. Later heeft men het kruis vervangen door een gedenksteen (foto b). Ook deze wordt van bloemen voorzien en heeft dus dezelfde functie als het kruis.

Jos Jenniskens

A

B

Twee ongevalmonumentjes bij Slenaken

In Slenaken en de drie buurtschappen Heijenrath, Beutenaken en Schilberg bevinden zich in totaal vijf memoriekruisen en een plaquette. Het oudste kruis verwijst naar een ongeval uit 1896. Uit deze zes monumenten is gekozen voor een kruis en een plaquette die hier worden toegelicht, omdat ze afwijken van de gangbare monumenten.

Op zondagmiddag 7 februari 1988 was de 25 jarige Mathieu Ubaghs uit Epen op weg naar zijn verloofde op Schey bij Noorbeek, toen hij met zijn auto tegen een boom belandde. Mathieu was op slag dood. In eerste instantie plaatste de familie een houten kruisje tegen de bewuste boom. Na jaren heeft de boom het echter begeven en heeft de familie Ubaghs een nieuw herdenkingskruis laten plaatsen. Dit stenen kruis is niet zo bijzonder, maar wel de combinatie met het omrand perkje met grind. Het monument is gelegen langs de provinciale weg van Epen naar Slenaken ± 100 m voor de bebouwing in Heijenrath, aan de linkerkant van de weg naast het voetpad (locatie 50.77276, 5.88192). Vandaar dat dit kruis is opgenomen als toch iets speciaals.

Nu eens geen ongeluiskruis, maar een plaquette.

Achttien oktober 2010: het is erg vroeg als er een ongeluk plaatsvindt voor de Broekhofkapel in Slenaken. Roy Disse, de 32 jaar oude, echtgenoot van Natasja en vader van het toen eenjarige dochtertje Demi, verongelukt ter plaatse met zijn scooter. Hij laat een grote leegte achter bij de directe familie en vrienden in Noorbeek. Na anderhalf jaar overleggen Bert Melchiors van de Stichting Werkgroep Wegkruisen Noorbeek en Natasja over de mogelijkheid van een herdenkingsobject. Voor Natasja staat het dan al vast: "Een kruis moet het niet worden." Er wordt een oriënterend gesprek geregeld met Frater Leo Disch, Benedictijn en steenhouwer in de Abdij van Mamelis. Na samenspraak komt er een ontwerp uit van een vierkante plaquette op z'n punt, met een klein kruisje, de naam Roy Disse en het jaartal 2010. De afmetingen van de plaquette zijn 24,5 x 24,5 cm.

Omdat de plaquette tegen de Broekhofkapel bevestigd moest worden en qua plaats liefst ter plekke van het ongeval, vond er overleg plaats met de Stichting Kruisen en Kapellen Parochie Slenaken. Na het benaderen van de eigenaar van de kapel, werd officieel schriftelijk toestemming verleend voor de plaatsing van de plaquette. Wiel Erven uit Kunrade zorgde voor een blinde bevestiging van de plaquette, waardoor geen in het oog springende haken noodzakelijk waren. Twee kleine gaatjes in de voeg waren voldoende om een solide ophanging van de plaquette te realiseren. In de kapel staat links op het altaar een foto van Roy. Op 14 juli 2012 is de plaquette ingezegend door Pastoor René Graat uit Noorbeek in het bijzijn van de naaste familie van Natasja en Demi.

De plaquette op de kapel vormt nu een blijvende herinnering aan dit noodlottig ongeval.

De natuurstenen omranding van de poort van de in 1880 gebouwde Broekhofkapel is afkomstig van de kloosterkerk van Hoogcruts die later als schuur werd gebruikt en waarvan de ingang breder gemaakt moest worden voor hooiwagens e.d.. Op dit moment wordt het in 1979 uitgebrande kloostercomplex gerestaureerd door de nieuwe eigenaar "Stichting het Limburgs Landschap". Bij deze restauratie zal de originele omranding van Naamse steen nagemaakt worden om de oorspronkelijke toegang tot de Kloosterkapel in de oude staat te herstellen. Het halfronde timpaan boven de poort was een steen met inscriptie waarvan een gedeelte is teruggevonden door Bert Melchiors uit Schey. Onlangs is een oude foto opgedoken van dit timpaan met twee teksten in het Latijn. De tweede tekst is een chronogram met als "uitkomst" 1785, het jaar waarin de kloosterkapel werd gebouwd. Omdat het zeer moeilijk is om de ontbrekende stukken aan te vullen, kan het oorspronkelijke restant worden tentoongesteld en een nieuwe steen met de oorspronkelijke teksten worden gemaakt. Bij deze reconstructie zal waarschijnlijk ook van het vakmanschap van Frater Leo Disch gebruik worden gemaakt.

*Hay van Boekhold
Slenaken*

Ongelukskruis langs de Rijksweg Zuid in Belfeld

Op 9 april 2010 verongelukte op de Rijksweg tussen Reuver en Belfeld een jonge vrouw. Zij botste met haar auto tegen een boom en dat kostte haar het leven. Zij kwam uit Belfeld en werkte in Reuver. De plek van het ongeval werd al snel gemarkeerd door bloemen, kaarten, kaarsen enz.

Haar familie houdt ook nu nog deze plek in het talud langs de Rijksweg als een soort monument in stand. Er is een kruis aan de boom bevestigd, er zijn bloeiende planten, een vlinder, een hart, een kaartje... Elk jaar rond de fatale datum wordt er onderhoud gepleegd op deze plek. Zo proberen haar nabestaanden deze droevige gebeurtenis een plaats te geven.

Wim van Diepen

.....in Lerop, bij boerderij "Overen"

Vaak kom ik er langs, wandelend, m'n ommetje van thuis in Herten via de Kapel in 't Zand naar Melick en Sint Odiliënberg; na een rustmoment op het bankje aan de Roer met zicht op de prachtige romaanse kerk ga ik verder, door Lerop weer terug naar huis. Het zijn zo'n twaalf kilometer, genoeg als 'inloop' voor een wat grotere tocht, daags erna. Juist dat stuk is erg mooi, dat laatste van Sint Odiliënberg via Lerop naar Roermond. De weg meandert zo'n beetje met de Roer mee. Maar is bochtig en niet al te breed. Links van de weg, juist voor een onoverzichtelijke scherpe bocht ligt de monumentale boerderij "Overen".

Op de uiterste hoek van de stal, vlak aan de weg, daar staat het. In de loop der jaren is het wat soberder geworden, dit gedenkteken voor een jonge man – men zegt uit Melick – die hier zo noodlottig en zo vroegtijdig zijn levenseinde vond. Ooit stond zijn naam erbij, op een wit houten kruisje. Was het Johan? Ik twijfel, weet het al niet zeker meer. Er is niemand die ik het vragen kan. Langzaam verkleuren de kunstbloemen. In het lantaarntje brandt nog wel eens een lichtje....gelukkig, er zijn dus mensen die hem niet willen vergeten, hem blijven gedenken. Misschien is het omdat er op het lantaarntje een kruisje staat, dat ik dan onwillekeurig mijn ogen naar de hemel richt en voor Johan en zijn geliefden om 's Heren nabijheid vraag. De weg blijft smal en bochtig; ook ik word zo nu en dan de berm ingedrukt.....

Wim Clout

A ge Rotterbildje te Elzet – Mechelen

Elzet

In Elzet, een gehucht bij Mechelen, staat sinds 1653 het moordkruis van Maecke Koeckarts. Het is een oud stenen kruis, gemaakt van Naamse natuursteen. Buurtschap Elzet ingeklemd tussen Rott-Vijlen-Hilleslagen en de Commandeurstraat van Mechelen, bestaat tegenwoordig uit een tiental huizen en boerderijen. Het kruis staat in de berm van de weg, die in de volksmond 'A ge Rotterbildje' heet. Een terugblik op de herkomst van dit kruis.

Trouwing

Maecke Koeckarts was een herderinnetje dat schapen en koeien hoedde op een naburige boerderij. Zij was heel knap en ook nog intelligent. De boerenknechten uit de omgeving hadden dat snel in de gaten en maakten Maecke het hof. Zij wilden verkering met haar. Zo ook twee broers die allebei op de boerderij werkten en verliefd op haar waren. Beiden vroegen Maecke ten huwelijk. Maar de jonge vrouw kon niet tot een keuze komen en daarom besloot zij de broers de volgende opdracht te geven: **'Wie van jullie twee mij het eerst een gouden trouwring aan mijn vinger schuift, met die trouw ik!'** Nu was het in 1653 nog niet zo dat men even vlug naar de stad kon gaan om daar een paar ringen te kopen. Vaals of Gulpen waren in die tijd nog maar kleine dorpjes. Je moest geduldig wachten tot er een marskramer op goudsmid op de boerderij voorbij kwam en je moest dan ook nog het geluk hebben dat hij toevallig gouden trouwringen bij zich had. Dit kon weleens vrijwel lang duren. Na enige tijd geduldig gewacht te hebben, lukte het een van de broers om een paar trouwringen te bemachtigen. Hij knielde voor haar en bood deze ring aan Maecke aan en zij hield zich aan haar woord en beloofde met hem te trouwen.

Moord

Zijn broer kwam dit ter ore, ontstak in hevige woede en vermoorde zijn broer, maar ook Maecke. Dit alles geschiedde op 8 oktober 1653. Also verteld de geschiedenis over het kruis van Maecke Koeckarts in de Elzet.

Het kruis is een tiental jaren geleden door jeugdige vandalen vernield, maar gelukkig door de heren Maassen en Lucassen uit Mechelen gerestaureerd. Het Memoriekruis bevat de volgende aangrijpende tekst:

**'IHS ANO 1653 Den 8.8 B
ist Maecke Koeckarts jaemerlick omkome.
Goodt trost de sele Amen'.**

Chris Willems

Ongevallen- of memoriekruisen in Valkenburg en Nuth

Ongevallen- of memoriekruisen komen veelvuldig voor, helaas ook in de rayons Valkenburg en Nuth. Ze markeren een plaats waar een tragisch ongeval geeft plaatsgevonden, waar natuurgeweld iemand fataal is geworden of waar zinloos geweld levens heeft geëist. Alleen al langs de weg van Maastricht via Berg en Terblijt naar Valkenburg vinden we verschillende voorbeelden en ook in de gemeente Nuth zijn voorbeelden van memoriekruisen.

Scholar op de fiets

Bovenaan de Rasberg staat een hardstenen kruisje met de tekst "Boerum..." als herinnering aan de dertienjarige Bentho Mortiaux (24 februari 1998- 6 december 2012) uit Berg en Terblijt die hier verongelukte met zijn fiets op weg van school naar huis.

Zinloos geweld

Verderop, in Vilt, een door een coniferen haag omzoomd monument op de plek waar drie van vier inzittenden van een auto verongelukten. Zij werden opgejaagd omdat de achtervolgers zich ergerden dat zij zich netjes aan de maximum snelheid hielden. Het drama vond plaats op 1 april 2001. Later dat jaar werd onder grote belangstelling dit monument, geplaatst op initiatief van de ouders, onthuld. Op het monument zijn twee in elkaar grijpende handen in brons aangebracht en een kruisje. De namen en geboortedata van slachtoffers Michel Smits (18), Michael Loo (19) en Diana Kleynen (18) zijn in een koperen plaatje gegraveerd. De vierde inzittende die het ongeluk overleefde was Ankie Coninx (toen 19). Aan de voet bevindt zich een tweede plaquette met een gebed waaruit verdriet, onmacht en onbegrip blijkt. Voor het monument is een tegel in de stoep geplaatst met een lieveheersbeestje, beeldmerk tegen zinloos geweld.

Busongeluk

Onopvallend bij de ingang van de Valkenburgse kasteelruïne staat een eenvoudig houten monumentje in de vorm van een rechthoekige plaquette met rechts een opgelegd kruis met de tekst: "noodlottig busongeval 29-9-54" Op de plaquette zelf is een wiel afgebeeld met daarin een hand die een zandloper vasthoudt. Daaronder de bochtige weg van de Cauberg naar beneden. In een bronzen plaatje zijn de negentien namen gegraveerd van de slachtoffers van het zwaarste busongeluk in Nederland. Het was 29 september 1954 een regenachtige dag. 202 reizigers maakten met zeven bussen van het Luikse autobusbedrijf La Wallonie vanuit de Belgische dorpjes Grâce-Berleur en Saint-Nicolas een uitstapje naar Klant's Dierentuin op de Cauberg. Toen de terugreis rond 15.30 uur werd aangevangen, reed de bus als achterste van drie bussen de Cauberg af. De vier andere bussen waren al een stuk verder Valkenburg door. Plotseling werkten de remmen niet meer en ook de versnellingsbak blokkeerde bij een poging de motor af te remmen. Bij manoeuvres om de twee bussen voor hem en een geparkeerde auto te ontwijken, reed chauffeur Mills de Valkenburgse toeristengids Armand Vijgen aan, die op de stoep stond te

wachten om over te steken. Vijgen raakte zwaar gewond en bezweek later in het ziekenhuis. Daarop daverde de bus op het Grendelplein op het metershoge mergelstenen monument, daar geplaatst in 1889. Daarbij werd de rechterzijkant over de hele lengte opengereten. Inzittenden werden uit de bus geslingerd terwijl de bus 180 graden draaide en tientallen meters doorschoof tot ze tegen de pui van eethuis Het Hapje tot stilstand kwam. Twaalf passagiers waren op slag dood, dertien raakten zwaar gewond, waarvan er later zes overleden. De chauffeur overleefde de enorme klap. Het monument was zo zwaar beschadigd dat ook dit moest worden opgeruimd.

Paard en wagen

Aan de Nieuweweg, komende vanuit het centrum Valkenburg, na ongeveer 500 meter over de spoorlijn, staat bij de bushalte en infoplaats een wegwkruis met de tekst: "Hier verongelukte op 3 december 1890 voerman Louis Mobers. R.I.P."

Dit wegwkruis is door de Werkgroep Kruisen & Kapellen Valkenburg vernieuwd i.s.m. Wiel Erven uit Kunrade die het kruis heeft geres-taureerd. Het werd op 3 december 2011 ingezegend door Pastoor H. Jansen. Het verving een houten kruis van rond 1960 met afbeelding van een karrenwiel als rechtstreekse verwijzing naar het fatale onge-luk dat op deze plaats gebeurde. Dit kruis werd gesneden door Jules Jeukens uit Valkenburg. Uit een artikel in de Maas- en Roerbode uit 1890 blijkt wel dat het ongeluk veel indruk maakte op de mensen die het voor hun ogen zagen gebeuren. Mobers, geboren te Voerendaal op 25 oktober 1848, was een koopman uit Heerlen. Op 3 december 1890 was hij op de terugweg van de markt in Maastricht naar huis. De wegen waren glad en op de steile Emmaberg viel hij van zijn bok en kwam terecht onder een wiel van zijn kar. Hij werd zwaargewond overgebracht naar Heerlen waar hij een dag later overleed. Het on-gevallenkruis dat er aanvankelijk werd geplaatst, was waarschijnlijk een exemplaar in gietijzer.

Bliksem

Op het hoogste punt van de Esschenweg bij Brommelen herinnert een hardstenen Keltisch kruis, voorzien van een bliksemschicht, aan Maarten Krikke, een negentienjarige student uit Nuth, die hier op 14 mei 2001 door de bliksem werd getroffen en plotsklaps uit het leven werd gerukt. Het kruis werd vervaardigd door beeldhouwer Peter Schuijren uit Sint Geertruid ter vervanging van een op het fietspad aangebrachte aanduiding en geplaatst op 14 juli 2005.

Onbewaakte overgang

In Laar was men al eerder van plan een in een tuin teruggevonden, gietijzeren kerkhofkruis te restaureren en met een nieuw onderstel te plaatsen als wegwkruis. Uiteindelijk bepaalde een tragisch ongeluk van Naomi Verkerke uit Nuth op 6 maart 2001 bij de onbewaakte spoorwegovergang de plaats waar het kruis zou worden opgesteld. Dit gebeurde na overleg tussen de ouders en de heemkundever-eniging Wijnandsrade. De inzegening werd verricht door pastoor Van Heijst van Nuth op 2 september 2001. Sindsdien functioneert het wegwkruis van het buurtschap Laar tevens als memoriekruis voor Naomi en andere slachtoffers die hier omkwamen bij de onbewaakte spoorwegovergang.

Het moordkruis van Heugem

Wie vanuit het zuiden Maastricht nadert, ziet vlak vóór het dorp Heugem (in 1920 geannexeerd door Maastricht ten koste van Gronsveld) een zogenaamd moordkruis staan. Het is in 2002 door de gemeente Maastricht gerestaureerd en herplaatst tussen de ter plekke doodlopende Oosterweg (rechts) en de Hoge Weerd-weg, gelegen op de machtige Hogeweerd-dijk. Deze dijk heeft alles te maken met het voornemen van de Nederlandse regering, 45 jaar geleden uitgesproken op Prinsjesdag 1969, de 'Achtste Medische Faculteit van Nederland' te vestigen in Maastricht. Door de komst van een aantal andere faculteiten is de oorspronkelijke Rijks-Universiteit Limburg (RUL) die officieel in 1976 van start ging, dankzij protesten van de eerbiedwaardige Rijks-Universiteit Leiden (met dezelfde afkorting RUL) al lang omgedoopt in Universiteit van Maastricht. Over de locatie van die zo vurig verhoopde instelling van wetenschappelijk onderwijs te Maastricht kan men een boek schrijven! Maastricht had tijdens de Franse Tijd al een universiteit zullen krijgen, omdat de Fransen zo'n instelling in elke hoofdstad van een departement wilden vestigen, maar de stad bleek er na een aantal jaren niet rijp voor te zijn. Tevens lag de zéér progressieve departementshoofdstad Luik, waar de universiteit wél slaagde, kennelijk te dichtbij. Bij de vestiging van de door de Radboudstichting geëntameerde Katholieke Universiteit in Nederland had Maastricht vervolgens in 1923 het onderspit gedolven tegen Nijmegen. 'Driemaal is scheepsrecht', heeft het stadsbestuur in de jaren 1950 gedacht en het stelde nadrukkelijk zijn kandidatuur voor de noodzakelijk geworden Achtste Medische Faculteit. Maastricht bood daarbij het wondermooie Jekerdal tussen de Sint-Pietersberg en de Cannerberg aan als vestigingsplaats, maar dat stuitte tegen de borst bij iedereen die iets had met natuur. Daarna viel het oog van de stedenbouwkundigen op de Ambyerheide ten oosten van de stad. Amby stond namelijk al jaren op de nominatie door grote broer Maastricht geannexeerd te worden. De Stichting Wetenschappelijk Onderwijs Limburg (SWOL) kocht alvast een groot terrein ter plekke en betaalde cash een aantal miljoen gulden aan ene boer Slangen... die het geld vervolgens onder politiebegeleiding overbracht naar een bank in België. Nog vóór er iets gebouwd was, ontdekte een pientere ambtenaar van de gemeente Amby dat op het door de SWOL aangekochte terrein niet gebouwd mocht worden omdat het een waterwingebied was! Koortsachtig overleg met Rijkswaterstaat leverde tenslotte de definitieve plek voor

de universiteit op: het gebied Randwyck, in de uiterwaarden van de Maas tussen Heugem en Wyck. Dat gebied was alleen bouwrijp te maken door de aanleg van een zware dijk langs de Maas, de Hoge Weerd, waarvan de aanleg in 1973 begon. Dat maakte gelukkig tevens een einde aan de regelmatige overstromingen van Heugem. De dijk met de brede Hoge Weerd-weg erop onderbrak ter hoogte van het moordkruis de oeroude Oosterweg, die Maastricht en Heugem al vanaf de Romeinse Tijd verbond met Oost-Maarland en Eijsden. Het moordkruis moest daarom van zijn oorspronkelijke plek aan de oostkant van de Oosterweg worden verplaatst naar de splitsing met de Hoge Weerd, schuin er tegenover. Arnoldus Houbiers uit Eijsden is precies tweehonderd jaar geleden in 1814 het slachtoffer geworden van de typische rivaliteit die nog lang bestaan heeft tussen de dorpen onderling, zodra het ging over verliefdheid en liefde van een 'vreemde vrijer' met een meisje uit het eigen dorp. Zo'n meisje gunde men die vreemde gewoonweg

niet. Zo kon het gebeuren dat de 26-jarige Eijsdenaar daar, op de grens van Heugem en Gronsveld op de maandag van Heugemse kermis werd doodgestoken door twee broers van 't bewuste meisje Kaatje. Arnold Houbiers had een tijd met Kaatje gegaan maar dat was uitgeraakt en nu probeerde hij haar duidelijk opnieuw te 'versieren'. Op de steen staat ietwat onbeholpen gekapt: 1814; daaronder I.H.S en een hartje. 'Den 11en april is alhier doodgestooken Arnoldus Houbiers van Eysden, aldaar gebooren den 30en september 1788. Bid God, opdat zyne ziel mag rusten in vrede, Amen'. Op het stenen kruis staan de afbeeldingen van een doodshoofd met beenderen, de letters R.I.P. en het moordwapen, een mes. Dat laatste is een zeldzaamheid!

Tijdens de catastrofale overstroming van de Maas in 1926 is het zware moordkruis door de denderende stroom losgerukt. Het werd een eind verderop in een wei teruggevonden en op de oude plek herplaatst. Maar tijdens de Bevrijding van Zuidelijk Zuid-Limburg medio september 1944 (precies zeventig jaar geleden dus) werd het door een Amerikaanse legertruck omvergereden (anderen zeggen dat het een gewone boerenkar was...). Het licht beschadigde monumentje heeft vervolgens bijna tien jaar bij een Heugemse steenhouwer gelegen, waarna het werd herplaatst. In 2002 kreeg het een nieuwe sokkel met vier 'schampstenen' en kwam het op een mooie plek tussen de twee wegen van ongelijke hoogte te staan.

Toon Jenniskens

AANDACHTSGEBIEDEN BESTUURSLEDEN

Onze stichting Kruisen en Kapellen in Limburg telt 16 bestuursleden. Behalve de voorzitter hebben alle bestuursleden hun "aandachtsgebied" in portefeuille. U kunt voor vragen opmerkingen en raad terecht bij het bestuurslid dat voor uw plaats verantwoordelijk is. Stuur bij voorkeur een e-mail zodat uw vraag of opmerking goed gedocumenteerd is en vastligt.

Algemeen			
Voorzitter	Matheu Bemelmans	06-21503933	m.bemelmans@home.nl
Regio Noord-Limburg			
Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray	Koos Swinkels	0478 58 46 31	koos.swinkels@gmail.com
Horst aan de Maas	Jos Jenniskens	077 39 82 948	josjenniskens@home.nl
Peel en Maas	Ton Boots	077 46 51 103	tonwil@home.nl
Beesel, Venlo	Wim van Diepen	077 47 51 987	wimvandiepen@home.nl
Regio Midden-Limburg			
Roerdalen, Roermond	Wim Clout	0475 31 12 92	wjclout@zonnet.nl
Nederweert, Weert	Vacature		
Leudal	Jos Backbier	0475 44 03 30	jamh.backbier@hccnet.nl
Maasgouw, Echt-Susteren	Lei Peeters	0475 55 15 15	l.peeters@gemeentemaasgouw.nl
Regio Westelijke Mijnstreek			
Nuth, Schinnen, Valkenburg ad Geul	Sander van Daal	06 2519 0455	sc.van.daal@gmail.com
Sittard - Geleen	Peer Boselie	046 45 82 207	Peer.Boselie@gmail.com
Regio Heuvelland			
Maastricht, Meerssen	Toon Jenniskens	043 34 76 206	toon.jenniskens@ziggo.nl
Gulpen-Wittem, Voerendaal	Chris Willems	045 57 51 390	chr-willems@planet.nl
Margraten / Eijsden, Vaals	Hay van Boekhold	043 45 73 378	yahvanb@gmail.com
Regio Parkstad			
Heerlen	Harrie Kuijpers	045 54 15 628	h.kuijpers@home.nl
Brunssum, Kerkrade, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld	Ed van Gelder	045 52 59 107	ed.van.gelder@online.nl

Hier verongelukte
-op 3 December 1890-
voerman Louis Moberg
R.I.P